

FİYAT ARTIŞI VE NARH UYGULAMASI

عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ النَّاسُ يَا رَسُولَ اللَّهِ غَلَا السَّعْرُ فَسَعَّرْنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسْعُرُ الْقَابِضُ الْبَاسِطُ الرَّازِقُ وَإِنِّي لَأَرْجُو أَنْ أَلْقَى اللَّهَ وَلَيْسَ أَحَدٌ
مَنْكُمْ يُطَالِبُنِي بِمَظْلَمَةٍ فِي دَمٍ وَلَا مَالٍ

Enes (r.a) anlatıyor: (Medine'de) halk:

-Yâ Rasûlallah fiyatlar yükseldi, bize narh koy/koysan! dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) şöyle buyurdu:

-Narh koyan, darlık ve bolluk getiren, rızıklandırılan yalnız Allah'tır. Sizden hiçbir kimse, mal ve canına yönelik bir zulüm sebebiyle benden davacı olmayarak Allah'a kavuşmayı istemekteyim!¹⁷⁸.

178 Ebû Dâvud, Büyü, 49; Tirmizî, Büyü, 73; İbn Mâce, Ticârât, 27; Dârimî, Büyü, 13; Ahmed b. Hanbel, III, 85. Tirmizî, hadisin *hasen-sahih* olduğunu söyler.

AÇIKLAMA

Ebû Hureyre (r.a) anlatıyor: Bir adam gelerek “Ey Allah’ın Rasûlü, bizler için eşyalara fiyat tespit ediver!” diye müracaatta bulundu. Hz. Peygamber “Hayır fiyat koymayayım, (rızkı bolluk vermesi için) Allah’a dua edeyim” cevabını verdi. Arkadan bir başkası gelerek “Ortalık pahalıydı, eşyaların fiyatını bize siz tesbit ediverin” diye talepte bulununca, bu sefer “Hayır, rızkı bol kılan ve darlaltan Allah’tır. Ben hiçbir kimseye zulmetmemiş olarak Allah’a kavuşmak istiyorum” cevabını verdi¹⁷⁹.

“Narh koy/koysan” şeklinde tercüme edilen ifadenin aslı, hadisnin orijinal metninde *tes’ir* diye geçer. *Tes’ir*, fiyatları ayarlamak ve sınırlamak demektir. Medine Şehir Devleti’nde fiyatların yükselmesi üzerine Rasûl-i Ekrem’in piyasaya müdahale etmesini isteyen bazı sahâbilerin aldığı cevap, İslam iktisat sisteminde prensip olarak, serbest piyasa rekabet şartlarının geçerli olması gerektiğini göstermektedir. Rasûl-i Ekrem’in, fiyatlara gereksiz müdâhale edilmesine karşı çıkması ve piyasanın ilâhî-tabîî kanunlara göre oluşmasını istemesi bu prensibin göstergesidir. Ayrıca o dönemde fiyatlarının tesbit edilmesi istenen malların, zorunlu ithal malları olduğu bilinmektedir. Böyle bir durumda piyasaya müdahale edilmesi, iktisadî hayatın zayıflaması; ithalâtın durması, darlık ve karaborsacılığın meydana getirilmesi demektir. Bundan dolayı Rasûl-i Ekrem, “Dışardan mal getiren rızıklanmış, karaborsacı ise lanetlenmiştir”¹⁸⁰ buyurarak iç piyasanın istikrar kazanması gerektiğini vurgulamıştır.

Kâr oranına müdahale edilmemesi, ekonomiye bir canlılık kazandırır-

179 Ebû Dâvud, Büyü, 51.

180 İbn Mâce, Ticârât, 6; Dârimi, Büyü, 12; Tûsî, *Tehzîbü’l-ahkâm*, V, 144. Hadisin isnadının zayıf olduğu belirtilmişse de onu destekleyen başka tarikler vardır.

çak; insanların zevk ve iştihakla çalışmalarını sağlayacak, iş ve kabiliyetlerinin gelişmesine katkıda bulunacaktır. Ancak devlet otoritesi savaş, kıtlık gibi olağanüstü hallerde karaborsacılık gibi süstimmalleri önlemek için kamu yararı gereği narh koyabilmektedir.

İmam Mâlik gibi bazı âlimlere göre, piyasa fiyatından ne aşağı ve ne de yukarı bir fiyatla satış yapılmamalıdır. Piyasa fiyatı ise çoğunluk esnafın serbest rekabet sonucu oluşturduğu satış bedelleridir. Onların bu sonuca ulaşmalarında, özellikle Hz. Ömer'in şu icraatı rol oynamıştır: Halife Hz. Ömer, yaptığı piyasa kontrollerinde Hâtıb b. Ebî Beltea'nın fiyatlarını ucuz bulur. Çünkü Tâif'ten üzüm yüklü bir kervanın gelmekte olduğu haberi yayılmıştı. Fiyatları ucuz bulan kervan, Suriye tarafına yoluna devam etmeliydi. Esnafın bu düşüncesini sezen halife, Hâtıb'a fiyatlarını normal seviyeye yükseltmesini bildirmiştir. Ancak daha sonra konu üzerinde düşünen ve müzakere eden Hz. Ömer, onu rekabet şartları içinde serbest bırakmıştır.

İlk Müslümanlardan olan Hâtıb b. Ebî Beltea (v. 30/650) aslen Yemenlidir. Güzel bir görünüme ve kıvrak bir zekâyâ sahiptir. Onun, Mısır ve diğer beldelere yaptığı ticarî seferler dolayısıyla bol kazanç sağladığı, vefat ettiğinde 4000 (dört bin) dinardan fazla para, bir ev ve birçok mal bıraktığı rivâyet edilir.

Hadisin son cümlesinden, normal şartlarda narh koymanın insanları mallarında izinsiz bir tasarruf ve dolayısıyla bunun bir zulüm olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda yetkililerin piyasaya müdahale ederek fiyatları dondurma veya onlara sınır getirme yerine esnaf ve tüccara öğüt vererek onların insafli olmalarını ve halka şefkat göstermelerini emretmesi gerekmektedir.